

the field of ecology at the Poltava National Pedagogical University named after V. G. Korolenko]. In M. V. Hrynova (Ed.), *Metodyka navchannia pryrodnych dystyplin u serednii ta vyshchii shkoli» (XXI Karyshynski chytannia) [Methods of teaching natural sciences in secondary and higher schools" (XXI Karyshyn readings)]*: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf. (pp. 228-231). Poltava [in Ukrainian].

Yelnykova, H. (2010). Kompetentnisnyi pidkhid do modeliuvannia profesiinoi diialnosti kerivnyka vyshchoho navchalnoho zakladu [A competent approach to modeling the professional activity of the head of a higher educational institution]. *Teoriia i metodyka upravlinnia osvitoiu [Theory and methods of education management]*, 4. Retrieved from http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/metod_upr_osvit/v_4/6.pdf [in Ukrainian].

Zikii, H. (2017). Formuvannia fakhovoi kompetentnosti pedahohiv profesiinoho navchannia [Formation of professional competence of vocational education teachers]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Problemy trudovoi ta profesiinoi pidhotovky [The scientific journal of the NPU named after M. P. Drahomanov Problems of labor and professional training]*, 9, 27-32 [in Ukrainian].

ORLOVSKYI O., DIACHENKO-BOHUN M., SHKURA T., HOMLIA L., ROKOTIANSKA V.

Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University, Ukraine

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCES OF STUDENTS OF THE SPECIALTY "ECOLOGY"

The current state of the country's socio-economic development directs modern education to the formation and development of competencies in the subjects of the educational process. After all, society needs competent specialists in the relevant spheres of activity, competitive on the labor market. The formation of professional competences in the students of the specialty "Ecology" should be aimed at training specialists with a deep understanding of the principles of ecological science, able to analyze environmental problems and develop rational solutions for solving them.

The current state of the natural environment and the trends in solving environmental problems at the regional and national levels, including in the Poltava region, put new tasks in the field of staffing the important ecological sphere with specialists of a new generation capable of ensuring the preservation, reproduction and rational use of natural resources and technologies of industrial and agricultural production. One of the real and productive sources of providing the professional field with such specialists is university education in the field of "Ecology" training, which provides for the training of highly qualified personnel in the field.

In connection with the manifestations of the components of the ecological crisis in the Poltava region, ecological troubles, the need to preserve natural complexes and their components, optimization of the regional nature reserve network, the development of a regional eco-network, the implementation of environmental and educational activities among various population groups, there was an urgent need for the training of specialists. Department of "Ecology" on the basis of V.G. Korolenko Poltava national pedagogical university.

Keywords: professional competences, ecology, students of higher education, learning results

Стаття надійшла до редакції 27.03.2023 р.

УДК 377:364-2:616-05

DOI [HTTPS://DOI.ORG/10.33989/2075-146X.2023.31.283392](https://doi.org/10.33989/2075-146X.2023.31.283392)

ЮЛІЯ ОСТАПЕНКО

ORCID: 0000-0002-7716-0227

ЗФПО «Київський міський медичний фаховий коледж» ДЗВО «Університет менеджменту освіти»

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА СУТНІСТЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР

Формування комунікативної компетентності медичної сестри сприяє її ефективній професійній діяльності. У статті схарактеризовано компетентнісний підхід, проаналізовано зміст понять «компетентність» та «компетенція»; розглянуто питання комунікативної компетентності та її місце у підготовці майбутніх медичних сестер під час фахової підготовки.

Ключові слова: компетентнісний підхід, компетентність, компетенція, комунікативна компетентність, медсестринський процес

Постановка проблеми. Підготовка фахівців у сучасних закладах освіти здійснюється на основі компетентнісного підходу. Завдяки йому студенти опановують певні компетентності, які допомагають

їм бути висококваліфікованими та конкурентоспроможними на ринку праці. Комунікативна компетентність є одним з основних маркерів оцінювання професіоналізму фахівця. Особливого значення вона набуває для спеціальностей системи «людина-людина», до якої відноситься професія медичної сестри.

В умовах сьогодення медична сестра виконує не тільки функцію догляду за пацієнтом, а також навчає його певним навичкам, співпрацює з родичами. Окрім того вона є активним членом медичної команди і повинна скоординовано взаємодіяти з її членами. Отже, формуванню комунікативної компетентності майбутньої медичної сестри під час навчання в коледжі необхідно приділяти належну увагу. На жаль, спостерігаємо протилежну ситуацію, коли фахова підготовка студентів-медиків акцентується на якісному виконанні маніпуляцій, а комунікації надається другорядна роль. Важливим завданням в цьому аспекті вважаємо дослідження формування комунікативної компетентності майбутніх медичних сестер у фаховій підготовці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтуванню проблеми формування комунікативної компетентності присвячені наукові праці Б. Ананьєва, О. Бодальова, Л. Божовича, Л. Виготського, І. Виноградова, С. Максименко, С. Петрушин.

Окремі аспекти комунікативної компетентності розглядаються у наукових доробках педагогів і психологів Д. Годлевської, Г. Данченко, С. Козак, В. Куніциної, М. Лісіної, Є. Мелібруди, Л. Петровської.

Проблематику формування комунікативної компетентності досліджували та відобразили у своїх працях Г. Андрєєва, Н. Бутенко, В. Данилов, Ю. Ємельянов, В. Кремень, О. Леонтьєв, Р. Немов, Г. Ніколаєв, І. Підласий, І. Тараненко, І. Шитова, Л. Яковлева.

Мета статті полягає в аналізі наукових джерел для визначення ролі комунікативної компетентності у професійній підготовці сучасного фахівця, дослідженні понять «компетентність» та «компетенція», охарактеризуванні комунікативної компетентності, можливості її застосування на етапах медсестринського процесу.

Виклад основного матеріалу. Професію медичної сестри важко переоцінити. Вона вимагає високої професійної самосвідомості, дисципліни, толерантності, відповідальності. Відповідною повинна бути підготовка майбутніх медсестер у фахових коледжах. Статтею 16 Закону України «Про освіту» визначено мету фахової передвищої освіти - формування та розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність особи до виконання типових спеціалізованих завдань у певній галузі професійної діяльності (*Про освіту...*, 2017). Досягнення мети здійснюється у процесі навчання на основі компетентнісного підходу.

Стандартом фахової передвищої освіти за спеціальністю 223 Медсестринство визначено перелік компетентностей випусника, які розділені на інтегральні, загальні і спеціальні. Серед загальних виділяємо:

- ЗК 5 Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;
- ЗК 7 Здатність спілкуватися іноземною мовою;
- ЗК 8 Здатність до міжособистісної взаємодії. (*Стандарт ...*, 2021).

Отже, формування комунікативної компетентності є обов'язковим в підготовці майбутніх медичних сестер для їх успішної професійної діяльності в подальшому. Встановлено, що для забезпечення успішної професійної діяльності частка комунікативного компоненту становить від 50 до 85 % (Бичок, 2010). Слід зауважити, що проблему формування комунікативної компетентності вивчали вчені різних галузей наук через неоднозначність та багатогранність зазначеного поняття.

Компетентність (від лат. *competens (competentis)* – належний, відповідний), за матеріалами словника іншомовних слів, означає поінформованість, обізнаність, авторитетність (Морозов, Шкарапута, (Уклад.), 2000, с. 282).

Поняття «компетентність» вперше зустрічається у 60-70-х роках ХХ століття у працях американського лінгвіста Ноама Хомського по відношенню до теорії вивчення мови. Вчений розглядає компетентність як потенційну властивість людини, пов'язану з її мисленням, знаннями, досвідом, навичками тощо, і як таку, що проявляється у кожній дії частково (Chomsky, 1965).

Подальші дослідження дозволили глибше вивчити дану категорію. А також розрізнити поняття «компетентність» та «компетенція». На сьогоднішній день серед вчених немає єдиного узгодженого визначення цих термінів. Наведемо декілька прикладів.

Англійський психолог Джон Равен визначає компетентність як наявність у людини характеристик і здібностей, які дозволяють досягнути особистісно значущих цілей незалежно від їхньої природи та соціального середовища, в якому ці люди живуть і працюють (Равен, 1984).

Український педагог Н. Мойсеюк вважає, що «компетентність – якість особистості, яка необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері» (Мойсеюк, 2007, с. 639)

Л. Мороз розглядає компетентність в якості структурованих наборів знань, умінь, навичок та ставлень людини, які формуються в процесі навчання і дозволяють людині розв'язувати проблеми, що є характерними для певного напрямку продуктивної діяльності (Мороз, 2007, с. 31).

Поняття компетентності експертами країн Європейського Союзу визначається як здатність ефективно й творчо застосовувати знання й уміння як у міжособистісних стосунках, так і в професійних ситуаціях (Spector J. Michael, I de la Teja).

Поняття «компетенція» у «Новому тлумачному словнику української мови» означено як «добра обізнаність із чим-небудь; коло повноважень якої-небудь організації, установи, особи» (Яременко, Сліпушко (Уклад.), 2006, с. 874).

За С. Бондарем «компетенція – це здатність розв'язувати проблеми, що забезпечуються не лише володінням готовою інформацією, а й інтенсивною участю розуму, досвіду, творчих здібностей» (Бондар, 2003, с.9).

Не зважаючи на різні погляди щодо визначення терміну «компетентність», науковці відзначають її *полікомпонентність* як цілісного поняття та визначають окремі складові компетентності. Наприклад, Р.Уайл розглядає складові компетентності як складні особистісні утворення, що включають інтелектуальні, емоційні і етичні складові, в тому числі мотивацію (While, 1959).

Дж. Равен виділяє наступні складові компетентності:

- когнітивні,
- афективні,
- вольові якості,
- досвід (Равен, 1984).

Також пропонуються різні варіанти класифікації компетентностей. Ми погоджуємось з думкою О.Цільмак щодо розділення за типами основних компетентностей, до складу яких входитимуть певні види і підвиди.

Розглянувши ключові компетентності слід зауважити, що для різних видів діяльностей наковці виділяють різні види компетентностей. Так, наприклад, Н. Кузьміна виділяє – аутопсихологічну, диференційно-психологічну, соціально-психологічну, методичну, спеціальну, професійну; А. Маркова - особистісну, професійну; Л. Мітіна – комунікативну, діяльнісну; В. Кальней, С. Шишов - побутову, громадянську, професійну; А. Хуторський – ціннісно-змістовну, загальнокультурну, комунікативну, навчально-пізнавальну, інформаційну, соціально-професійну; Л. Абдаліна – психологічну, рефлексивно-комунікативну, методичну, організаційну, дослідницьку, акмеологічну (Цільмак, 2009).

До ключових компетентностей відносять комунікативну компетентність. Цей термін найчастіше розглядають як здатність встановлювати та підтримувати необхідні комунікації з людьми.

С. Макаренко визначає комунікативну компетентність як вміння особистості спілкуватися з різними людьми, в середовищі яких вона проживає і працює, але дослідник зауважує, що цей термін включає також уміння шукати і знаходити компроміс, поважати думки інших людей (Макаренко, 2001, с. 105).

На думку Л. Орбан-Лембрик, комунікативна компетентність є такою якістю особистості, що охоплює всі її професійно-особистісні формування, і представляє собою сукупність знань у галузі взаємодії, поведінки, як оформленість індивідуальної програми поведінки в системі соціальних відносин (Орбан-Лембрик, 2005). Схожу позицію висловлює С. Бронікова, яка визначає комунікативну компетентність як усвідомлення власної участі в комунікації, прийняття рішень у групі, володіння комунікативними стратегіями (Бронікова, 2020).

Згідно з концепцією Д. Хаймза, комунікативна компетентність має три важливі аспекти, пов'язані з комунікацією:

- комунікативна компетентність як процес передачі і отримання інформації;
- комунікативна компетентність як взаємодія;
- комунікативна компетентність як адаптація до ситуації (Мельничук, 2012).

Ефективність комунікативного процесу забезпечують складові комунікативної компетентності. На основі аналізу наукових джерел вітчизняних та зарубіжних дослідників вважаємо за необхідне виділити наступні компоненти комунікативної компетентності майбутнього спеціаліста, що є принагідним і характерним у процесі формування комунікативної компетентності майбутніх медичних сестер у фаховій підготовці:

- норми та правила спілкування;
- рівень мовленнєвого розвитку;
- навички невербального спілкування;
- уміння контактувати з людьми, враховуючи їх статеві, вікові, соціокультурні ознаки;
- уміння аргументовано переконати співрозмовника дослухатись;
- здатність правильно обрати певну комунікативну стратегію, оцінивши співрозмовника як особистість;
- здатність викликати позитивне сприйняття власної особистості.

Усі ці характеристики мають бути притаманні професіоналам будь-якої галузі, тож комунікативна компетентність є невід'ємною складовою фахової підготовки майбутнього спеціаліста в цілому.

У спілкуванні виділяють три взаємопов'язаних сторони: комунікативна сторона спілкування полягає в обміні інформацією між людьми; інтерактивна сторона полягає в організації взаємодії між людьми, наприклад, потрібно узгодити дії, розподілити функції або вплинути на настрій, поведінку, переконання співрозмовника; перцептивна сторона спілкування включає процес сприйняття один одного партнерами по спілкуванню і встановлення на цій основі взаєморозуміння.

Комунікативний аспект посідає одне з ключових місць саме в діяльності медичної сестри. У навчальних матеріалах із сестринської справи "Лемон" (Європейське Регіональне Бюро ВООЗ, 1996) визначені 4 основні функції медичної сестри в сучасному суспільстві:

- здійснення сестринського догляду та керівництво ним або заходи профілактики, лікування, реабілітації (відновлення) чи підтримки людини, сім'ї, групи людей;

- навчання пацієнтів збереженню та відновленню здоров'я;

- ефективне виконання ролі члена медико-санітарної бригади, центральною фігурою якої є пацієнт;

- розвиток сестринської практики через критичне мислення та наукові дослідження.

Отже, ми спостерігаємо, що медична сестра у своїй професійній діяльності здійснює не тільки догляд та реабілітацію, а також надає психологічну допомогу пацієнту та його рідним, що неможливо здійснювати в повному обсязі без володіння комунікативними компетенціями. Тобто компетенції можна назвати інструментами комунікації.

Узагальнено комунікація - це спілкування за допомогою вербальних і невербальних засобів, обмін інформацією. У професійному спілкуванні фахівець часто зіштовхується із певними обставинами, непередбачуваними ситуаціями, де не можна діяти за певними алгоритмами і необхідно розв'язувати завдання пошуку взаєморозуміння, проте знання шаблонних підходів до розв'язання професійних завдань, як правило, сприяють пошуку нових рішень та подоланню труднощів.

О. Берестенко визначає такі специфічні риси професійного спілкування:

- свідоме, цілеспрямоване управління комунікацією;

- наявність загальної та конкретної мети спілкування;

- методи, засоби і форми реалізації спілкування;

- високий рівень професійної підготовки. (Берестенко, 2013).

Усне мовлення є основним засобом професійного спілкування. У системі професійного спілкування взаємодіють вербальні (мова) і невербальні (жести, міміка) засоби спілкування.

Вербальна комунікація передбачає передачу інформації за допомогою мови, тобто системи фонетичних знаків, яка охоплює два аспекти: лексичний і семантичний. Мова є найбільш універсальним засобом комунікації, оскільки при передачі інформації за допомогою мови менш за все втрачається зміст повідомлення. Це є можливим за умови, що даний процес має супроводжуватись високим ступенем спільності її розуміння всіма учасниками комунікативного процесу.

Справедливим є все те, що говорилося про сутність комунікації загалом стосовно використання мови як деякої знакової системи в процесі комунікації. Зокрема, і при характеристиці діалогу важливо мати на увазі, що його ведуть між собою особистості, які володіють певними намірами, тобто діалог є активним, двостороннім характером взаємодії партнерів. Саме це зумовлює необхідність уваги до співрозмовника, узгодженість з ним. В іншому випадку буде порушена найважливіша умова успішності вербальної комунікації – розуміння сенсу того, що говорить інший, у кінцевому підсумку – розуміння, пізнання іншої особистості. (Гоголь, 2019).

Основою поділу професійного спілкування на види є ступінь участі абонеучасті в ньому мови (усної і писемної). За цією ознакою виокремлюють вербальне (словесне) і невербальне спілкування.

Виокремлюють два типи професійного вербального спілкування: безпосереднє (пряме) і опосередковане (непряме). Пряме вербальне спілкування – безпосередній усний контакт між учасниками спілкування («обличчям до обличчя»), у якому інформація передається за допомогою мовних знаків та інтонаційних засобів (підвищення або зниження тону, манера мовлення, що виражає почуття, ставлення до предмета, висловлювання) та охоплює елементи невербального (жести, міміку, пози) (дис гоголь). Розрізняють форми прямого вербального спілкування: індивідуальне монологічне (передавання усної інформації без зворотного зв'язку); індивідуальне діалогічне (відбувається між двома людьми й передбачає зворотний зв'язок між відправником і реципієнтом), групове монологічне (учасниками є троє й більше осіб) (Гоголь, 2019).

До засобів невербального спілкування відносяться фактори, присутні в спілкуванні, але безпосередньо не пов'язані з текстами (пози, жести, міміка, манера спілкуватися). Деякі дослідники стверджують: частка невербальних сигналів у міжособистісному спілкуванні становить 60–80 %. Для невербального спілкування залучаються різні сенсорні системи: зір, слух, тактильні відчуття, смак, нюх, а також ураховується момент, коли відбувається спілкування.

На нашу думку, вкрай необхідно навчити майбутню медичну сестру навичкам вербального спілкування та розпізнаванню невербальних знаків для здійснення результативного медсестринського процесу. Ш.Юра та М.Уолш стверджували, що «медсестринський процес – це розроблена серія дій, спрямована на виконання мети сестринства – підтримку оптимального здоров'я пацієнта». Організація медсестринського процесу складається з п'яти етапів: визначення, діагностика, планування, здійснення та оцінка. З етапами медсестринського процесу майбутні медсестри знайомляться під час вивчення дисципліни «Основи медсестринства», де вони не тільки опановують практичні навички, а також вчаться виявляти дійсні та потенційні проблеми пацієнтів, складати медсестринський план втручань та реалізовувати його.

На першому етапі необхідно визначити конкретні потреби людини. У цьому допомагає збір інформації про стан здоров'я пацієнта. Дані збираються по інформатизованому зразку. Окрім збору анамнезу (суб'єктивний метод обстеження), використовується й об'єктивний метод (вимір пульсу, температури тощо). Суб'єктивний метод включає фізіологічні, психологічні, соціологічні дані про пацієнта і джерелом інформації виступає, в першу чергу, безпосередня бесіда медичної сестри з пацієнтом і його родиною.

На основі отриманих даних медична сестра формулює сестринський діагноз - формулювання висновків, заснованих на аналізі та інтерпретації інформації, зібраної в результаті обстеження. Саме визначення сестринського діагнозу передбачає тісний контакт медичної сестри й пацієнта. Досвід спілкування з хворим, який є тільки у медичної сестри, допомагає їй вчасно скоординувати хід лікування або фізично й емоційно допомогти пацієнтові впоратися із захворюванням (Бичок, 2013).

Третій етап полягає в плануванні сестринського догляду. Мета цього етапу полягає у визначенні очікуваних результатів і розробці плану втручань. План передбачає участь пацієнта і його сім'ї. Цей етап складається з декількох кроків:

- встановлення пріоритетів проблеми, визначеної медсестрою;
- обговорення з пацієнтом засобів вирішення;
- письмові вказівки, що призведуть до досягнення запропонованих результатів;
- запис діагнозу, результатів втручання в план догляду за пацієнтом (Лойко, 2001).

Наступний етап представляє собою здійснення планованих дій, тобто безпосередній сестринський догляд за пацієнтом, де медичний працівник активно взаємодіє з пацієнтом.

Заключний етап – оцінка виконаних дій і корекція догляду з метою визначення досягнення мети. Медсестра оцінює ефективність догляду, за необхідності призначає коригувальні заходи переглядає план догляду.

Отже, спостерігаємо наступне: комунікація медичної сестри та пацієнта відбувається на всіх етапах медсестринського процесу. Під час такої взаємодії пацієнт є активним учасником, а не пасивним спостерігачем. Для ефективною реалізації фаз медсестринського процесу медичній сестрі необхідно розуміти та використовувати, окрім вербального спілкування, також невербальне спілкування. Для результативної професійної діяльності майбутньої медичної сестри у процесі фахової підготовки потрібно створити умови для формування комунікативної компетентності.

Висновки. Таким чином, підготовка фахівців з медсестринства у закладах фахової передвищої освіти здійснюється на основі компетентнісного підходу. Серед ключових компетентностей одну з основних ролей відіграє комунікативна компетентність. Вона дає змогу медичній сестрі бути ефективним членом команди та співпрацювати з пацієнтом і його родичами. Наступним етапом нашого дослідження є напрацювання технологій формування комунікативної компетентності майбутніх медичних сестер у фаховій підготовці, що дасть змогу подолати труднощі, які виникають у процесі професійної діяльності.

Список використаних джерел

- Берестенко, О. Г. (2013). *Культура професійного спілкування: навч.-метод. посібник*. Держ. заклад «Луган. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка». Луганськ.
- Бичок, А. В. (2010). *Формування культури професійного спілкування майбутніх фахівців міжнародного бізнесу і менеджменту*. (Автореф. дис. канд. пед. наук). Тернопіль.
- Білокобильська, Л. О. (2021). *Розвиток комунікативної компетентності студентів медичного коледжу*. (Магістерська робота на здобуття магістра з педагогіки). Суми.
- Бондар, С. П. (2003). Компетентність особистості-інтегрований компонент навчальних досягнень учнів. *Біологія і хімія в школі*, 2, 8-9.
- Бронікова, С. А. (2020). *Практики комунікативної культури в медичному закладі. Пацієнт-центрований підхід*: посібник. Київ.

- Гоголь, І. О. (2019). *Формування культури професійного спілкування майбутніх маркетологів у процесі фахової підготовки*. (Дис. канд. пед. наук). Харків.
- Лойко, В. В. (2001). *Медсестринський процес: підручник*. Київ.
- Макаренко, С. С. (2001). *Психологічні умови розвитку комунікативної компетентності учителя*. (Дис. канд. психол. наук). Київ.
- Мельничук, І. М. (2012). Історіогенез компетентнісного підходу в сучасній освіті. В кн. *Мовна комунікація: наука, культура, медицина: зб. матер. наук.-прак. конф. до 55-річчя Тернопільського державного медичного університету імені І.Я.Горбачевського* (с. 102-104). Тернопіль.
- Мойсеюк, Н. Є. (2007). *Педагогіка: навчальний посібник*. Київ.
- Мороз, Л. І. (2007). *Професійно-психологічний тренінг у становленні особистості фахівця (на прикладі працівників ОВС): монографія*. Київ.
- Морозов, С. М., Шкарапута, Л. М. (Уклад.). (2000). *Словник іншомовних слів: словник*. Київ: Наукова думка.
- Орбан-Лембрик, Л. Е. (2005). Детермінанти соціально-психологічної компетентності. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка*, XIII-XIV, 314-322.
- Про освіту (2017): Закон України: від 05.09.2017 р., No 2145-VIII. *Відомості Верховної Ради*, 38/39, 380.
- Равен, Дж. (1984). *Компетентність у сучасному суспільстві: прояв, розвиток і реалізація*. Київ.
- Стандарт фахової передвищої освіти*. (2021): наказ Міністерства освіти і науки України від 08.11.21 №1202. Взято з <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2021/11/08/223-Medsestrinstvo.pdf>.
- Цільмак, О. М. (2009). *Складові структури компетентності*. Взято з https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/30.pdf.pdf.
- Яременко, В. В., Сліпущко, О. М. (Уклад.). (2006). *Новий тлумачний словник української мови (у трьох томах): словник* (Т. 1: А-К). Київ: АКОНІТ.
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: MIT Press.
- Spector, J. Michael, I de la Teja, Ileana. (2001). ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. *Competencies for Online Teaching. ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification*, 1-3.
- While, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological review*, 66.

References

- Berestenko, O. H. (2013). *Kultura profesiinoho spilkuвання [Culture of professional communication]: navch.-metod. posibnyk*. Luhansk [in Ukrainian].
- Bilokobylska, L. O. (2021). *Rozvytok komunikatyvnoi kompetentnosti studentiv medychnoho koledzhu [Development of communicative competence of medical college students]*. (Master thesis). Sumy [in Ukrainian].
- Bondar, S. P. (2003). Kompetentnist osobystosti - intehrovanyi komponent navchalnykh dosiahnen uchniv [Personal competence is an integrated component of students' educational achievements]. *Biolohiia i khimiia v shkoli [Biology and chemistry at school]*, 2, 8-9 [in Ukrainian].
- Bronikova, S. A. (2020). *Praktyky komunikatyvnoi kultury v medychnomu zakladi. Patsient-tsentrovanyi pidkhid [Practices of communicative culture in a medical institution. Patient-centered approach]: posibnyk*. Kyiv [in Ukrainian].
- Bychok, A. V. (2010). *Formuvannia kultury profesiinoho spilkuвання maibutnykh fakhivtsiv mizhnarodnoho biznesu i menedzhmentu [Formation of the culture of professional communication of future international business and management specialists]*. (Extended abstract of PhD diss.). Ternopil [in Ukrainian].
- Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge: MIT Press.
- Hohol, I. O. (2019). *Formuvannia kultury profesiinoho spilkuвання maibutnykh marketolohiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of the culture of professional communication of future marketers in the process of professional training]*. (PhD diss.). Kharkiv [in Ukrainian].
- Loiko, V. V. (2001). *Medsestrynskyi protses [Nursing process]: pidruchnyk*. Kyiv [in Ukrainian].
- Makarenko, S. S. (2001). *Psykhologichni umovy rozvytku komunikatyvnoi kompetentnosti uchytelia [Psychological conditions for the development of a teacher's communicative competence]*. (PhD diss.). Kyiv [in Ukrainian].
- Melnichuk, I. M. (2012). Історіогенез компетентнісного підходу в сучасній освіті [Historiogenesis of the competence approach in modern education]. In *Movna komunikatsiia: nauka, kultura, medytsyna [Language communication: science, culture, medicine]: zb. mater. nauk.-prak. konf. do 55-richchia Ternopil'skoho derzhavnogo medychnogo universytetu imeni I. Ia. Horbachevskoho* (pp. 102-104). Ternopil [in Ukrainian].
- Moiseiuk, N. Іe. (2007). *Pedahohika [Pedagogy]: navchalnyi posibnyk*. Kyiv [in Ukrainian].
- Moroz, L. І. (2007). *Profesiino-psykhologichni treninh u stanovlenni osobystosti fakhivtsia (na prykladi pratsivnykiv OVS) [Professional and psychological training in the development of the personality of a specialist (on the example of employees of the OVS)]: monohrafiia*. Kyiv [in Ukrainian].

- Morozov, S. M., & Shkaraputa, L. M. (Comps.). (2000). *Slovník inšomovnykh sliv [Dictionary of foreign words]: slovník*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Orban-Lembryk, L. E. (2005). Determinanty sotsialno-psykholohichnoi kompetentnosti [Determinants of socio-psychological competence.]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Pedagogika [Bulletin of the Carpathian University. Pedagogy]*, XIII-XIV, 314-322 [in Ukrainian].
- Raven, Dzh. (1984). *Kompetentnist u suchasnomu suspilstvi: proiav, rozvytok i realizatsiia [Competence in modern society: manifestation, development and implementation]*. Kyiv [in Ukrainian].
- Pro osvitu [On Education]: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r., No 2145-VIII. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy [Information of the Verkhovna Rada of Ukraine]*, 38/39, 380 [in Ukrainian].
- Spector, J. Michael, I de la Teja, Ileana. (2001). ERIC Clearinghouse on Information and Technology Syracuse NY. Competencies for Online Teaching. *ERIC Digest. Competence, Competencies and Certification*, 1-3.
- Standart fakhovoi peredvyshchoi osvity [Standard of professional preliminary higher education]*. (2021): nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 08.11.21 №1202. Retrieved from <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Fakhova%20peredvyshcha%20osvita/Zatverdzeni.standarty/2021/11/08/223-Medsestrinstvo.pdf>. [in Ukrainian].
- Tsilmak, O. M. (2009). *Skladovi struktury kompetentnosti [Components of the competence structure]*. Retrieved from https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2009/1_2_2009/30.pdf.pdf. [in Ukrainian].
- While, R. W. (1959). Motivation reconsidered: The concept of competence. *Psychological review*, 66.
- Yaremenko, V. V., & Slipushko, O. M. (Comps.). (2006). *Novyi tlumachnyi slovník ukrainskoi movy (u trokh tomakh) [New explanatory dictionary of the Ukrainian language (in three volumes)]*: slovník (Vol. 1). Kyiv: AKONIT [in Ukrainian].

OSTAPENKO Y.

Professional Pre-Higher Education Institution «Kyiv Municipal Medical Professional College» State higher educational institution «University of educational management», Ukraine

SCIENTIFIC-THEORETICAL ESSENCE OF COMMUNICATIVE COMPETENCES OF FUTURE NURSES

The formation of a nurse's communicative competence contributes to her effective professional activity. Lack of communication skills leads to rapid burnout of the medical worker. We often observe that mental, emotional and physical stress leads to the fact that nurses quickly leave the profession.

The duties of a nurse include not only cooperation with the patients and colleagues but also communication and training of the patients' relatives in the elements of care. In addition, a nurse should be able to convince, prove, argue, avoiding direct conflicts but in case of their occurrence she should be able to solve them positively. Therefore, it is necessary to pay considerable attention to the formation of communicative competence of future nurses during their studies at professional colleges.

The competence approach is characterized in the article. The content of the concepts of "competence" and "competency" is analysed in it and also the issue of communicative competence and its place in the training of specialists during professional training is considered. The importance of forming communicative competence of future nurses is emphasized. The role of verbal and non-verbal communication and their means as types of professional communication are also defined in the article. In addition, the stages of the nursing process are considered and the need to use communication skills at each stage of the nursing process is shown.

Key words: *competence approach, competence, competency, communicative competence, communication, nursing process*

Стаття надійшла до редакції 23.04.2023 р.